

A look at the evolution of elementary school Persian reading books focusing on the six areas of the document of fundamental change in education

Fatameh Ashouri
Ebrahim Heidari Laghab

Abstract:

The aim of this study was to investigate the evolution of Persian reading books in elementary school with a focus on the six areas of the document of fundamental change in education. The research method is descriptive and content analysis. The statistical population is the Persian reading books of the elementary school written from the academic year ۹۱ (simultaneously with the approval of the document of fundamental change) to the academic year ۹۹. As an example, we examined the sixth grade books of this period in this period. The measurement tool is a researcher-made content analysis checklist. The results indicate that the sixth grade reading book has experienced two changes during this period and the results show a weak upward trend in the amount of attention to the six areas of education.

Keywords: Persian reading books, document of fundamental change in education, elementary school, six educational fields

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نگرشی بر روند تحولات کتب فارسی خوانداری دوره ابتدایی با تمرکز بر ساحت های شش گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

فاطمه عاشوری^۱

ابراهیم حیدری لقب^۲

صص ۵۶-۶۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۲/۴

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی روند تحولات کتاب فارسی خوانداری دوره ابتدایی با تمرکز بر ساحت های شش گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش انجام شده است. روش پژوهش توصیفی و از نوع تحلیل محتوا می باشد. جامعه آماری آن کتب فارسی خوانداری دوره ابتدایی تالیف شده از سال تحصیلی ۹۱ (همزمان با تصویب سند تحول بنیادین) تا سال تحصیلی ۹۹ است که به عنوان نمونه به بررسی کتب پایه ششم این مقطع در این بازه زمانی پرداختیم. ابزار اندازه گیری چک لیست تحلیل محتوای محقق ساخته می باشد. نتایج حاکی از این است که کتاب خوانداری پایه ششم در طول این بازه زمانی دو تغییر را تجربه کرده است و برآیند ها نشان از سیر صعودی ضعیفی در میزان توجه به ساحت های شش گانه تربیتی هستند.

کلیدواژه‌ها: کتب فارسی خوانداری، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، دوره ابتدایی، ساحت های شش گانه تربیتی

^۱ دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی Fatemehashoori^{۱۵}@gmail.com

^۲ عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان Heydarilaghab@gmail.com

مقدمه

کتاب درسی به دلیل نقشی که در تعیین محتوا، شکل دهی خط مشی آموزشی و برقراری ارتباط ذهنی بین ارکان مختلف نظام آموزشی از جمله معلمان و دانش‌آموزان دارد، از اهمیت بالایی برخوردار است. این مهم به ویژه در نظام‌های آموزشی متمرکز همانند آموزش و پرورش کشور ایران اعتبار بیشتری می‌یابد. فلذا انتظار می‌رود کتب درسی کانون توجه دست اندرکاران آموزش و پرورش قرار گیرد، چراکه تغییرات اجتماعی چه در سطح داخلی و چه در سطح جهانی سرعت بالایی به خود گرفته و امروزه با نسلی روبه‌رو هستیم که در حال تجربه جهانی شدن هستند که این امر سبب ظهور و بروز رویکردهای جدید آموزشی می‌شود. اتخاذ رویکردهای جدید، موجب شکل دهی اسناد تحولی همانند سند تحول بنیادین آموزش و پرورش می‌شود، این اسناد دارای ویژگی‌ها و اهدافی هستند که کتاب‌های درسی مقاطع تحصیلی بر اساس آن تدوین می‌گردند، پژوهش حاضر نیز به دنبال بررسی ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب‌های فارسی خوانداری دوره ابتدایی است.

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰) بیان میدارد که حیات طیبه به عنوان متعالی‌ترین هدف آموزش و پرورش اگرچه مفهوم یکپارچه و کلی دارد اما در بردارنده شئون و جنبه‌های متعددی است که در ارتباط و تعامل با همدیگر، این مفهوم پویا و متکامل را محقق می‌سازند. این شئون را با عنایت به ابعاد مختلف وجودی انسان و استقلال نسبی آنها می‌توان به شرح ذیل شناسایی کرد: شان دینی (اعتقادی، عبادی و اخلاقی): ناظر به خودشناسی، خداشناسی، ایمان به خداوند متعال و باور به معاد، نبوت و سایر متعلقات دینی، انتخاب آگاهانه و اختیاری دین حق به عنوان آیین زندگی، التزام (عملی) آگاهانه و اختیاری نظام معیار دینی در همه شئون زندگی و تلاش پیوسته برای خودسازی بر اساس نظام معیار دینی (حفظ کرامت و عزت نفس، خویشتنداری و مهار غرایز طبیعی، تعدیل عواطف و تمایلات طبیعی، رعایت آداب و کسب صفات و فضایل اخلاقی و پیشگیری از تکوین صفات و رذائل غیر اخلاقی و درمان آنها). شان زیستی و بدنی: ناظر به حفظ و ارتقای سلامت بهداشت جسمی و روانی خود و دیگران، تقویت قوای جسمی و روانی خود و دیگران، مبارزه با عوامل ضعف و بیماری، حفاظت از محیط زیست و احترام به طبیعت. شان اجتماعی و سیاسی: ناظر به ارتباط مناسب با دیگران (اعضای خانواده، خویشاوندان، دوستان، همسایگان، همکاران و...) تعامل شایسته با نهاد دولت و سایر نهادهای مدنی و سیاسی (رعایت قانون، مسئولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی و سیاسی، پاسداشت ارزش‌های اجتماعی) کسب دانش و اخلاق اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی (بردباری، وفاق و همدلی، درک و فهم اجتماعی، مسالمت‌جویی، درک و فهم سیاسی، عدالت اجتماعی، درک و تعامل میان فرهنگی، تفاهم بین‌المللی، حفظ وحدت و تفاهم ملی). شان اقتصادی و حرفه‌ای: ناظر به توانایی آدمی در تدبیر امر معاش و تلاش اقتصادی و حرفه‌ای (درک و فهم مسائل اقتصادی، درک و مهارت حرفه‌ای، التزام به اخلاق حرفه‌ای، توان کارآفرینی، پرهیز از بطالت و بیکاری، رعایت بهره‌وری، تلاش جهت حفظ و توسعه ثروت، اهتمام به بسط عدالت اقتصادی، مراعات قوانین کسب و کار و احکام معاملات و التزام به اخلاق و ارزش‌ها در روابط اقتصادی). شان علمی و فناوری: ناظر به توانمندی افراد جامعه در شناخت، بهره‌گیری و توسعه نتایج خردورزی و تجربه متراکم بشری در انواع دانش و فناوری (فهم و درک انواع دانش‌های مفید و لازم برای زندگی، کسب مهارت دانش‌افزایی، به‌کارگیری شیوه تفکر علمی و منطقی در حل مسائل زندگی، توان تفکر انتقادی، خلاقیت و نوآوری در انواع دانش، کسب دانش، بینش و تفکر فناورانه برای بهبود کیفیت زندگی روزمره).

شان زیبایی شناختی و هنری: ناظر به فعالیت قوه خیال و بهره‌مندی از عواطف، احساسات و ذوق زیبایی شناختی (توان درک و تقدیر از موضوعات و افعال دارای زیبایی مادی یا معنوی) و توان خلق آثار هنری و قدردانی از آثار و ارزش‌های هنری.

نتایج پژوهش وفائی، فضل الهی قمشی و طالعی فرد (۱۳۹۶) نشان می‌دهد که میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه در کتاب‌های مطالعات اجتماعی نامتوازن می‌باشد. در این بین به ساحت علمی فناوریانه نسبت به باقی توجه بیشتری شده است و در مقابل ساحت اقتصادی و حرفه‌ای کمتر مورد اقبال بوده. در نهایت پژوهشگر به برنامه ریزان درسی پیشنهاد داده‌اند که برنامه درسی ماریچی برونر را در تدوین و طراحی برنامه درسی خود مد نظر داشته باشند. فرخی و آذر کسب (۱۳۹۶) بیان می‌دارند که شیوه آموزشی جدید از محدوده فراگیری خواندن و نوشتن فراتر رفته و پا به عرصه آموزش مهارت‌های مختلف گذاشته است که در همین راستا آموزش و پرورش کشور شاهد تغییرات فراوانی در جهت بهتر شدن بوده است، هرچند مادامی که مهارت و تخصص در دانش آموزان شکل نگیرد می‌توان مدعی شد این تغییرات بی‌ثمر است و صرفاً موجب تقویت حفظ کردن دانش آموزان شده. از همین‌رو نگارنده پیشنهادهاتی در جهت بهبود ارائه داده‌اند. رضانی، آهنی و آیتی (۱۳۹۲) در پژوهش خود به این نتایج دست یافته‌اند که میزان توجه کتاب علوم تجربی به ساحت‌های شش‌گانه به میزان برابر و متوازن نمی‌باشد و به برخی از موارد کم توجهی شده است و یا پرداختن به ساحت‌ها را سطحی تلقی می‌کند. در مقابل بررسی‌ها نشان می‌دهد که بخش عظیمی از کار بست دو ساحت زیستی بدنی و علمی فناوریانه مربوط تصاویر کتاب می‌باشد که با توجه به مقطع تحصیلی هدف امری مثبت می‌باشد. همچنین مهرعلیان، شکری، سبحانی نژاد و نورآبادی (۱۳۹۸) اذعان می‌دارند که میزان توجه به ساحت زیستی بدنی در کتب پایه سوم به این ترتیب می‌باشد، کتاب مطالعات اجتماعی (با توجه به هدف این کتاب مبنی بر تربیت شهروندان مطلوب) پس از آن کتاب علوم تجربی (که البته با توجه به اهداف این کتاب، هم چون تاکید بر شناخت بدن و مراقبت از آن و توجه به محیط زیست، این جایگاه برای این کتاب با انتظارات محقق ناهمسو بوده است) پس از آن کتاب هدیه آسمان (منطبق با رویکرد اصلی این درس که به شناخت خدا و نعمت‌های او و تلاش برای حفظ و نگهداری از آن‌ها می‌پردازد) پس از آن کتاب فارسی و کتاب قرآن، مشترک در یک جایگاه و در نهایت کتاب ریاضی (نتایج برآمده از آن نیز خارج از پیش‌بینی محقق بوده چرا که با توجه به تاکید بر دست‌ورزی و انجام فعالیت‌های بازی-ریاضی انتظار بیشتری وجود داشت)، اخلاصی، زمانی و حسین زاده (۱۳۹۶) نیز در پژوهش خود به این نتایج دست یافته‌اند که در بین زیر شاخه‌های زیبایی شناسی در کتب علوم تجربی مقطع ابتدایی، به مولفه هماهنگی و موضوعی و مولفه تنوع طلبی به ترتیب بیشترین و کمترین میزان توجه شده است.

سند ملی تحول بنیادین آموزش و پرورش که با الهام‌گیری از اسناد بالادستی و بهره‌گیری از ارزش‌های بنیادین آن‌ها و توجه به اهداف راهبردی نظام جمهوری اسلامی ایران با چشم‌انداز تعلیم و تربیت در افق ۱۴۰۴ در سال ۱۳۹۰ به تصویب رسید (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰). از مهمترین اسناد تاریخ آموزش و پرورش کشور محسوب می‌شود که رسیدن به حیات طیبه به عنوان اصلی‌ترین هدف تعلیم و تعلم را معلول رشد همه‌جانبه استعدادهای طبیعی می‌داند و بدین جهت اصول تربیت مناسب را در ۶ ساحت دسته‌بندی می‌کند. بنابراین به منظور پرورش متریبانی در تراز جمهوری اسلامی باید به تربیت همه‌جانبه نگاه ویژه‌ای داشت. فلذا بر آن شدیم تا در این مقاله به بررسی روند تحولات کتب فارسی خوانداری دوره ابتدایی بر مبنای ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین از سال تحصیلی ۹۱ (همزمان با تصویب سند) تا سال تحصیلی ۹۹ بپردازیم.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به روش تحلیل محتوا تنظیم شده است. "باردن" تحلیل محتوا را مجموعه فنون تحلیل ارتباط که برای توصیف محتوای پیام و روش های منظم معینی به کار می رود، دانسته است. (باردن، ۱۳۷۵، ص ۳۸).
جامعه پژوهش، کتاب فارسی خوانداری دوره ابتدایی تألیف شده از سال تحصیلی ۹۱-۹۲ تا ۹۹-۱۴۰۰ می باشد که به کمک نمونه گیری به بررسی روند تحولات کتب فارسی خوانداری پایه ششم، طی این سال ها پرداختیم.
بررسی محتوای کتب در دو بخش متن و تصاویر صورت گرفته است. متن خود شامل چهار زیر مجموعه با عناوین: درس، حکایات، بخوان و بیندیش و بخوان و حفظ کن می باشد. و مقصود از تصاویر نیز تمامی تصاویر به کار رفته درون کتاب است. واحد اندازه گیری جمله و روش شمارش از نوع فراوانی است و تعیین مولفه ها در این پژوهش به روش از پیش تعیین شده می باشد. بدین گونه که آن ها را بر مبنای اهداف ذکر شده برای هر بعد از ابعاد تربیتی سند تحول بنیادین، پیش از اجرای تحقیق تعیین کردیم.
مولفه های مفهومی که از اهداف ذکر شده برای هر یک از ساحت های شش گانه تربیتی سند تحول بنیادین (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰، ص ص ۱۵۸-۱۵۴). استخراج شده اند:

جدول شماره ۱: مولفه های ساحت های شش گانه تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

هویت دینی	بعد اعتقادی و عبادی
انتخاب و اطاعت آگاهانه از احکام و ارزش ها	
خودشناسی	
خودسازی اخلاقی و تلاش برای ارتقا معنوی	
خداشناسی	بعد سیاسی و اجتماعی
حفظ کرامت و عزت نفس	
درک مناسب نسبت به جامعه و موقعیت اجتماعی خود	
برقراری ارتباط سازنده و مناسب (با خانواده، نهاد های مدنی و سیاسی، خویشاوندان، دوستان و...)	
حفظ و اصلاح ارزش های جامعه	بعد زیستی و بدنی
کسب بصیرت نسبت به وظایف شهروندی و مشارکت اجتماعی	
شناخت نیازهای جسمی و روانی و پاسخگویی به آن ها	
حفظ و ارتقا سلامت خود و دیگران	
انتخاب سبک زندگی مناسب و توجه به تاثیر آن بر خود، دیگران و محیط	بعد هنری و زیبانشناختی
حفاظت از محیط زیست	
تفکر در طبیعت	
خلق آثار هنری	
تخیل	بعد هنری و زیبانشناختی
درک و کشف معنا	

درک و فهم مسائل اقتصادی	بعد اقتصادی و حرفه‌ای
مشارکت در فعالیتهای اقتصادی سازنده	
توجه به قوانین اسلامی در تولید، توزیع و مصرف	
التزام به ارزش‌های اخلاقی در معاملات (عدالت، انصاف و...)	
کسب درآمد حلال و پرهیز از بطالت و بیکاری	
خلاقیت و نوآوری	بعد علمی فناوریانه
برنامه‌ریزی و اجرا	
بهره‌گیری از یافته‌های علمی	

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

یافته ها

الف) بخش متن: یافته های حاصل از تحلیل محتوای کتب بر مبنای مولفه های به کار رفته، در این بخش به قرار زیر است؛

جدول ۲: تحلیل محتوا در بخش متن کتب، به تفکیک پایه

سال تحصیلی ۹۵ تا ۹۹	سال تحصیلی ۹۲ تا ۹۴	سال تحصیلی ۹۱	مولفه ها	
۹۳	۸۵	۸۱	هویت دینی	اعتقادی و عبادی
۳۴	۳۴	۳۴	انتخاب و اطاعت آگاهانه	
۱۲	۱۲	۱۲	خودشناسی	
۳۳	۳۷	۳۷	خودسازی اخلاقی	
۴۲	۴۰	۴۰	خداشناسی	
۷	۶	۶	حفظ کرامت و عزت نفس	
۸	۹	۸	درک مناسب نسبت به جامعه و موقعیت خود	اجتماعی و سیاسی
۳۸	۳۸	۳۸	برقراری ارتباط سازنده و مناسب	
۱۰۴	۹۸	۱۱۱	هویت ملی	
۳۰	۳۱	۲۹	حفظ و اصلاح ارزش های جامعه	
۲۱	۱۷	۱۶	کسب بصیرت نسبت به وظایف شهروندی	
۶	۹	۹	شناخت نیازهای جسمی و روانی و پاسخگویی به آن ها	زیستی و بدنی
۲	۳	۳	حفظ و ارتقا سلامت خود و دیگران	
۹	۱۲	۱۱	انتخاب سبک زندگی مناسب و توجه به تاثیر آن	
۳	۳	۳	حفاظت از محیط زیست	
۱۵	۱۵	۱۵	تفکر در طبیعت	هنر زیباشناختی
۶	۶	۶	خلق آثار هنری	
۳۰	۲۵	۲۵	تخیل	
۱۸	۱۷	۱۷	درک و کشف معنا	
۴	۴	۴	درک و فهم مسائل اقتصادی	اقتصادی و حرفه ای
۳	۳	۳	مشارکت در فعالیت های اقتصادی سازنده	
-	-	-	توجه به قوانین اسلامی در تولید، توزیع و مصرف	
-	-	-	التزام به ارزش های اخلاقی در معاملات	
۵	۵	۵	کسب درآمد حلال و پرهیز از بطالت و بیکاری	
۸	۸	۸	خلاقیت و نوآوری	علمی
۱۰	۱۰	۱۰	برنامه ریزی و اجرا	
۹	۹	۹	بهره گیری از یافته های علمی	

ب) بخش تصاویر: یافته های حاصل از تحلیل محتوای کتب بر مبنای مولفه های به کار رفته، در این بخش به قرار زیر است؛

جدول ۳: تحلیل محتوا در بخش تصاویر کتب، به تفکیک پایه

سال تحصیلی ۹۵ تا ۹۹	سال تحصیلی ۹۲ تا ۹۴	سال تحصیلی ۹۱	مولفه ها	
۱۱	۱۱	۱۰	هویت دینی	اعتقادی و عبادی
۲	۴	۴	انتخاب و اطاعت آگاهانه	
۱	-	-	خودشناسی	
۳	۲	۲	خودسازی اخلاقی	
۲	۱	۱	خداشناسی	
-	-	-	حفظ کرامت و عزت نفس	
۱	-	-	درک مناسب نسبت به جامعه و موقعیت خود	سیاسی و اجتماعی
۴	۱۰	۱۰	برقراری ارتباط سازنده و مناسب	
۱۰	۱۲	۱۱	هویت ملی	
۲	۱	۱	حفظ و اصلاح ارزش‌های جامعه	
۱	۲	۲	کسب بصیرت نسبت به وظایف شهروندی	
۲	۲	۲	شناخت نیازهای جسمی و روانی و پاسخگویی به آن‌ها	زیستی و بدنی
۱	۱	۱	حفظ و ارتقا سلامت خود و دیگران	
-	۱	۱	انتخاب سبک زندگی مناسب و توجه به تاثیر آن	
۱	۱	۱	حفاظت از محیط زیست	
۹	۳	۳	تفکر در طبیعت	هنر زیباشناختی
۱	۲	۲	خلق آثار هنری	
۳	۳	۳	تخیل	
۲	۳	۳	درک و کشف معنا	
-	-	-	درک و فهم مسائل اقتصادی	اقتصادی و حرفه‌ای
۱	۱	۱	مشارکت در فعالیتهای اقتصادی سازنده	
-	-	-	توجه به قوانین اسلامی در تولید، توزیع و مصرف	
-	-	-	التزام به ارزش‌های اخلاقی در معاملات	
۱	۱	۱	کسب درآمد حلال و پرهیز از بطالت و بیکاری	
۲	۲	۲	خلاقیت و نوآوری	علمی
-	-	-	برنامه‌ریزی و اجرا	
-	-	-	بهره‌گیری از یافته‌های علمی	

تحلیل محتوای کتب فارسی خوانداری نشان می‌دهد، در طول بازه زمانی در نظر گرفته شده (۹ سال تحصیلی) شاهد اعمال تغییرات دوگانه بر کتب درسی هستیم. مورد اول به سال ۹۲ برمی‌گردد که در پی آن دو متن درسی هدف قرار گرفتند و موارد جدیدی جایگزین آن‌ها شدند. همچنین در این بین یک تصویر نیز به مجموعه تصاویر کتاب اضافه شد.

مورد دوم مربوط به سال ۹۵ می‌باشد که به دنبال آن شاهد تغییراتی با دامنه وسیع‌تر هستیم. به گونه‌ای که ۵ مورد متنی از کتاب حذف و دو مورد جدید جایگزین می‌شوند و علاوه بر آن تغییرات ساختاری مشهودی در کتاب درسی رخ می‌دهد که اغلب تصاویر را تحت تاثیر قرار داده است. نکته جالب توجه این است که در آخرین ویرایش، برخی از نمونه‌های متنی که در اعمال تغییرات پیشین حذف شده بودند مجدداً به لیست کتاب درسی اضافه شدند.

نتایج جدول ۲ حاکی از این است که در نسخه اولیه و نسخه فعلی کتاب درسی فارسی خوانداری، میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین به ترتیب به این قرار است: ساحت اعتقادی عبادی، ساحت سیاسی اجتماعی، ساحت هنری و زیباشناختی، ساحت علمی فناوریانه، ساحت زیستی بدنی و در نهایت ساحت اقتصادی و حرفه‌ای که علت این امر را میتوان نزدیک بودن محتوای متنی این دو کتاب دانست. در حالیکه در نسخه حاصل از ویرایش اولیه کتاب (سال ۹۲ تا ۹۴) میزان توجه به ساحت سیاسی اجتماعی از ساحت اعتقادی عبادی پیشی گرفته و رتبه اول را کسب می‌کند.

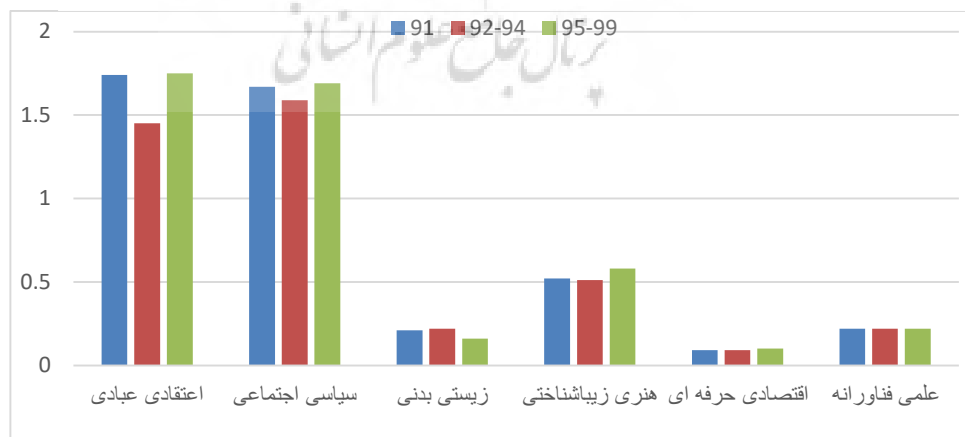
همانطور که یافته‌های جداول ۲ و ۳ نشان می‌دهند؛ بعد سیاسی اجتماعی و بعد اعتقادی عبادی در قیاس با سایر ساحت‌های تربیتی فراوانی بیشتری را به خود اختصاص داده‌اند. علت این مهم را می‌توان در دو مورد جویا شد:

۱. هر یک از این ابعاد، موارد مختلف و در عین حال مرتبط را پوشش می‌دهند

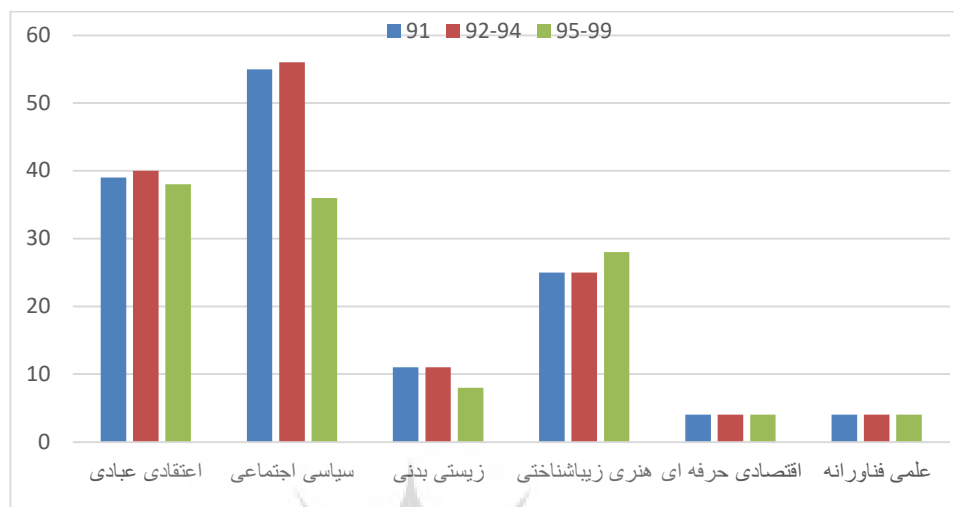
۲. کتاب درسی حاوی فصل‌هایی با عناوین زیرمجموعه این ابعاد است. به عنوان مثال: آفرینش یا ایران من

از بین مولفه‌های مختلف این دو ساحت نیز هویت ملی و هویت دینی فراوانی قابل توجهی دارند زیرا که هر یک مشتمل بر دامنه گسترده‌ای از مفاهیم هستند. هویت ملی شامل: زبان، نماد، سرزمین، فرهنگ و تاریخ (منادی و صادق زاده، ۱۳۸۷) و هویت دینی نیز شامل: ایمان، نماد و میراث فرهنگی اسلامی.

نمودار ۱: مقایسه میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه تربیتی در متن کتب

نمودار ۲: مقایسه میزان توجه به ساحت های شش گانه تربیتی در تصاویر کتب

نتایج حاصل از نمودارها حاکی از این است که در تحلیل متن کتب خواننداری، طی این بازه زمانی شاهد ثابت بودن بعد علمی فناوریانه و سیر نزولی ساحت زیستی بدنی بوده ایم و در سایر ابعاد تربیتی افزایش میزان توجه رخ داده است. در حالیکه بررسی تصاویر نشان می دهد در ابعاد اقتصادی-حرفه ای و علمی فناوریانه عملکرد ثابت بوده؛ سه بعد اعتقادی-عبادی، سیاسی اجتماعی و زیستی بدنی با کاهش میزان توجه مواجه شده اند و صرفاً در ساحت هنری و زیبایی شناختی سیر صعودی دیده می شود.

نتیجه گیری

کیفی کردن برنامه درسی موجود و دادن مهارت های بیشتر به دانش آموزان دوره ابتدایی با استفاده از نظریه پردازای علمی و آماده کردن دانش آموز به عنوان یک شهروند متعهد برای زندگی بهتر در قرن ۲۱ و مقابله با چالش های آن در دوره ابتدایی از اهمیت ویژه ای برخوردار است (تورانی، ۱۳۸۰). به همین جهت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش که اولین سند مدون این سازمان است، پس از سال ها تلاش و مطالعه در راستای رهنمود دانش آموزان به سوی حیات طیبه تدوین گشت (۱۳۹۰). با توجه به اهمیت بالای این موضوع، پژوهشی ترتیب دادیم که به کمک آن به میزان التفات طراحان و برنامه ریزان کتب درسی به ساحت های شش گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش پی ببریم.

نتایج حاصل از بررسی های انجام شده ما را به این مهم می رساند که کتب خواننداری پس از تصویب سند تحول بنیادین تا به امروز دو مرتبه دستخوش تغییر شده اند که ماحصل آن ها شکل گیری کتابی با این میزان از توجه به ساحت های شش گانه است؛ در بررسی متن: ساحت اعتقادی-عبادی ۲۰۹ مورد، ساحت سیاسی-اجتماعی ۲۰۱ مورد، ساحت زیستی بدنی ۲۰ مورد، ساحت هنری و زیباشناختی ۶۹ مورد، ساحت اقتصادی-حرفه ای ۱۲ مورد و در نهایت ساحت علمی فناوریانه ۲۷ مورد همچنین در بررسی تصاویر: ساحت اعتقادی-عبادی ۱۹ مورد، ساحت سیاسی اجتماعی ۱۸ مورد، ساحت زیستی بدنی ۴ مورد، ساحت هنری و زیباشناختی ۱۴ مورد، ساحت اقتصادی-حرفه ای ۲ مورد و در آخر ساحت علمی فناوریانه نیز ۲ مورد را به خود اختصاص داده اند.

بررسی ها بیانگر سیر صعودی ضعیفی در برخی از ابعاد تربیتی می باشد اما می توان مدعی شد آنگونه که انتظار می رفت تغییراتی مبتنی بر توجه به ساحت های شش گانه در کتاب درسی پدیدار نشده و همین میزان از توجه فعلی نیز، بسیار نامتوازن می باشد. بنابراین پیشنهاد می شود:

۱. کوتاه شدن دوره زمانی اصلاحات کتب درسی
 ۲. توجه به رشد متوازن ساحت های شش گانه با عنایت به چند بعدی بودن فراگیران
- امید است پژوهش هایی این چنین، زمینه بازبینی بر کتب درسی را فراهم نمایند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- اخلاصی، زهرا؛ زمانی، سمیه و حسین زاده، بهناز (۱۳۹۶). تحلیل محتوای کتب درسی علوم تجربی دوره ابتدایی براساس مولفه های تربیت زیباشناسی. دومین کنگره بین المللی علوم انسانی - مطالعات فرهنگی.
- باردن، ل (۱۳۷۴). تحلیل محتوا. ترجمه ی ملیحه آشتیانی و محمد یمنی دوزی سرخابی. تهران: دانشگاه شهید بهشتی
- تورانی، حیدر (۱۳۸۰). کیفیت بخشی آموزش و پرورش دوره ابتدایی با رویکرد کیفیت مدیریت دانش. تهران: قو
- رمضانی، سمیه؛ آهنی، معصومه و آیتی، محسن (۱۳۹۲). تحلیل محتوای کتاب علوم سوم ابتدایی با تاکید بر ساحت های شش گانه تعلیم و تربیت. همایش ملی تغییر در برنامه درسی دوره های آموزش و پرورش.
- فرخی، معصومه و آذرکسب، سید حیدر (۱۳۹۶). بررسی روند تحولات و تغییرات کتاب فارسی دوره اول مقطع ابتدایی. کنفرانس علمی پژوهشی رهیافت های نوین در علوم انسانی ایران.
- منادی، مرتضی و صادق زاده، رقیه (۱۳۸۷). جایگاه نمادهای هویت ملی در کتاب های درسی ادبیات و تاریخ دوره متوسطه رشته علوم انسانی. فصلنامه نوآوری آموزشی، ۷(۳)، ۱۳۶-۱۲۵.
- مهرعلیان، مهدیه؛ شکری، کریم؛ سبحانی نژاد، مهدی و نورآبادی، سولماز (۱۳۹۸). تحلیل محتوای کتب پایه سوم ابتدایی باتوجه به ساحت زیستی- بدنی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. همایش ملی آموزش.
- وفائی، رضا؛ فضل الهی قمشه ای، سیف الله و طالعی فرد، احمد (۱۳۹۶). بررسی میزان توجه به ساحت های شش گانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۲(۳)، ۱۵۴-۱۳۱.